

Bana onca şey veren hayata teşekkürler

Bana gülmeyi verdi ve ağlamayı

Bu sayede ayırt ediyorum sevinci ve üzüntüyü

Benim şarkım da bu ikisinden oluşuyor

Sizin şarkınız da öyle, zaten ikisi de aynı şarkı

Herkesin şarkısı da öyle, zaten benim şarkım herkesin şarkısı

VIOLETA PARRA

1

Keşke insanın acısı muğlak kelimelerle değil de net sayılarla ölçülebilseydi. Keşke ne kadar acı çektiğimizi bilmenin bir yolu olsaydı, acının maddesi ve ölçüsü bulunsaydı. Her insan günün birinde hiçbir ağırlığı olmadan dünyadan geçip gidecek olmasıyla yüzleşir. Buna katlanamayanlar vardır; ben asla katlanamayacağım.

Hiç katlanamadım.

Madrid'e bakıyordum, şehrin sokaklarının, evlerinin ve insanların gerçekdışılığı vücuduma işliyordu.

Bir ecce homo'ydum, işte insan.

Hayatı anlamadım.

Diğer insanlarla sohbetlerim sıkıcı, yavaş, yaralayıcı bir hal aldı.

Başkalarıyla konuşmak canımı acıtiyordu. İnsanların yaptığı ve yapacağı tüm sohbetlerin faydasızlığını görüyordum. Daha sürerken bile unutulduklarını...

Düşüşten önceki düşüş.

Sohbetlerin beyhudeliği, konuşanın beyhudeliği, cevap verenin beyhudeliği. Dünyanın var olabilmesi için üzerinde anlaşmaya varılan beyhudelikler.

Babamı tekrar düşünmeye o zaman başladım. Çünkü düşündüm ki, babamla yaptığım sohbetler dışında gösterilen çabaya değecek sohbet yok. Her şeyin tükenişinin ortasında durup dinlemediğim bir an yakalamayı beklerken, o sohbetlere geri döndüm.

Beynim fosilleşiyordu galiba, basit zihinsel işlemleri gerçekleştiremiyordum. Araba plakalarındaki numaraları topluyordum ve o matematik işlemi beni derin bir kedere gömüyordu. İspanyolca konuşurken hata yapıyordum. Cümle kurmam zaman alıyordu, sessizleşiyordum ve karşımdaki kişi bana acıyarak ya da hor görek bakıyor, cümlemleri bitiren de o oluyordu.

Kekeliyor ve aynı cümleyi bin kez tekrarlıyordum. Belki de o duygusal disfemide bir güzellik vardı. Babama hesap sordum. Sürekli olarak babamın hayatını düşünüyordum. Onun hayatında benimkine dair bir açıklama bulmaya çalışıyordum. Dehşete düşmüş, sanrılar gören birine dönüşmüştüm.

Aynada kendime bakıyor ve kendi yaşlanmamı değil, dünyadan çoktan göçüp gitmiş başka birinin yaşlanmasını görüyordum. Babamın yaşlanmasını görüyordum. Böylece onu kusursuz şekilde hatırlayabiliyordum. Sadece aynada kendime bakmam yeterliydi, sanki bilinmeyen bir dini ritüel, bir şaman ayini, tersyüz edilmiş bir teolojik düzende ydım de o beliriyordu karşımda.

Babamla aynada yaptığım buluşmalarda neşe ya da mutluluk yoktu; acının vidaları biraz daha sıkılıyor, çöküş biraz daha derine gidiyor, konuşan iki cesedin vücut sıcaklıkları biraz daha azalıyordu sadece.

Görünmek üzere yapılmayanı görüyorum, bütün kapsamıyla ölümü ve maddenin özünü görüyorum, her şeyin evrensel ağırlıksızlığını görüyorum. Teresa de Ávila'yı okuyordum, kadının aklına da benim aklıma gelenlere benzer şeyler geliyordu. O onlara başka isim takıyordu, ben başka.

Yazmaya koyuldum, sadece yazarak insan vücutlarından, sokaklardan, şehirlerden, politikadan, iletişim araçlarından, olduğumuz şeyden yayılan onca karanlık mesajdan uzaklaşabiliyordum.

Olduğumuz şeyin büyük hayaleti: doğadan uzak bir yapı. Büyük hayalet başarılı: İnsanlık, onun varlığından emin. Benim sorunlarım da orada başlıyor.

2015'te tüm gezegende dolaşıp virüs gibi insan toplumlarında yayılan bir keder vardı.

Be yin tomografisi çektirdim. Bir nöroloğa göründüm. İriyarı, kel, tırnakları bakımlı, beyaz önlüğünün altına kravat takmış bir adamdı. Bana birkaç test yaptı. Beynimde hiçbir gariplik olmadığını söyledi. Her şey yolundaydı.

Ve bu kitabı yazmaya başladım.

Ruh halimin, İspanya'nın kuzeyinde Ordesa adında, dağlık bir yerde gerçekleşen bir şeyin silik bir anısı olduğunu düşündüm; sarı

bir anydı bu, sarı renk Ordesa'nın adını istila ediyordu ve Ordesa'nın arkasından babamın 1969 yazındaki görüntüsü seçiliyordu.

Bir yer olan bir ruh hali: Ordesa. Ve ayrıca bir renk: Sarı.

Her şey sarı renge büründü. Şeylerin ve insanların sarıya bürünmesi, tutarsızlığa ya da hınca doydukları anlamına geliyor.

Acının rengi sarı, bunu söylemek istiyorum.

Bu kelimeleri 2015 yılının 9 Mayıs günü yazıyorum. Yetmiş yıl önce Almanya koşulsuz teslim anlaşmasını imzalıyordu. Birkaç gün içinde Hitler'in fotoğraflarının yerini Stalin'inkiler alacaktı.

Tarih aynı zamanda pişmanlıkları olan bir gövde. Elli iki yaşındayım ve kendi kendimin tarihiyim.

İki oğlum şu anda eve giriyor, tenis oynamaktan geliyorlar. Berbat bir sıcak var. Sıcaklığın ısrarı, insanların ve gezegenin üstüne sürekli gelişi.

Ve sıcaklığın insanlık üzerindeki artışı. Sadece iklim değişikliği değil, bize tarihi hatırlatan bir şey, bir nevi eski mitlerin yeni mitler üzerindeki intikamı. İklim değişikliği kıyametin yeni adından başka bir şey değil. Kıyameti seviyoruz. Genlerimizde taşıyoruz onu.

Oturduğum daire kirli, tozla kaplı. Birkaç kez temizlemeye çalıştım ama imkânsız. Temizlik yapmayı hiç beceremedim; çaba göstermediğimden değil. Belki de genlerim aristokrasiye dayanıyordu. Gerçi bu bana pek de olanaklı gelmiyor.

Adını şu anda hatırlamadığım, İspanya'nın kuzeyinde bir şehirde, Ranillas Bulvarı'nda oturuyorum: Burada sadece toz, sıcak ve karınca var. Bir süre önce evimi karıncalar bastı, onları elektrik süpürgesiyle öldürdüm; süpürge'nin içinde yüzlerce karınca... Kendimi meşru bir soykırımcı gibi hissettim. Mutfaktaki tavaya bakıyorum. Yağ tavada katılmış. Yıkamam lazım. Çocuklarıma ne yedireceğimi bilmiyorum. Yemeğin bayağılığı. Pencereden bir Katolik kilisesi görülüyor, üstüne güneşin gözüpek ışığı, Tanrısız ateşi vurmuş. Tanrı'nın sanki kara, pis, sefil bir topmuş, çürümüş bir çöpmüş gibi doğrudan yeryüzünün üzerine gönderdiği güneşin ateşi. Güneşin çöpünü görmüyor musunuz?

Sokakta insan yok. Benim oturduğum yerde sokaklar değil, toprakla ve ölü çekirgelerle dolu boş kaldırımlar var. İnsanlar ta-tile gitti. Plajlarda denizin keyfini çıkarıyorlar. Ölü çekirgeler de aile kurdu ve bayramları, Noel'i ve doğum günlerini kutladı. He-pimiz varoluş tüneline girmiş zavallı insanlarız. Varoluş bir ahlaki kategori. Var olmak bizi, yapmaya, her ne olursa olsun bir şeyler yapmaya zorluyor.

Hayatta farkına vardığım bir şey varsa o da tüm erkekler ve kadınlar olarak tek bir varoluşa ait olduğumuzdur. Bu tek varoluş günün birinde siyasi temsile sahip olacak ve o gün ileriye doğru bir adım atacağız. Ben göremem. Hiçbir zaman göremeyeceğim ve şu anda zaten gördüğüm o kadar çok şey var ki.

Hep bir şeyler gördüm.

Hep bana ölümlerden bahsettiler.

O kadar çok şey gördüm ki, gelecek sanki komşuymuşuz, hat-ta arkadaşımız gibi benimle konuşmaya başladı.

O varlıklardan, hayaletlerden, ölümlerden, ölmüş anne-babam-dan, onlara duyduğum sevgiden, o sevginin yok olmamasından bahsediyorum.

Kimse sevginin ne olduğunu bilmiyor.

2

Boşandıktan sonra (bir yıl önceydi, gerçi net olarak zamanını bilen yok, çünkü bir tarih değil bir süreçti, resmi olarak bir tarihi olsa bile, yasal açıdan belirli bir gün olabilir; her halükârda, çok sayıda önemli tarihin göz önüne alınması gerekir: Boşanma-yı ilk düşündüğünüz sefer, ikinci sefer, seferlerin üst üste birik-mesi, düşünülen şeyi güçlendiren anlaşmazlıklar, tartışmalar ve üzüntülerle dolu olayların üst üste birikmesi, ve sonunda evi terk etmen, ve bu ayrılış belki de yasal açıdan bakıldığında sona ben-zeyen su götürmez bir yasal durumla sonuçlanan olaylar şalesini hızlandıran şeydir; yani yasal bakış açısidir, neredeyse uçurumda

bir pusula, mantık sunan bir bilime ihtiyaç duyduğumuz ölçüde, bir kesinlik ilkesidir) yıllar önce olduğum erkeğe dönüştüm, yani bir paspas, fırça ve bol miktarda temizlik ürünü satın almak zorunda kaldım.

Sitenin kapıcısı kapıdaydı. Biraz konuştuk. Bir futbol maçıyla alakalı bir şeyler. Başka insanların hayatını da düşünüyorum. Kapıcı Asyalı bir ırktan ama Ekvador vatandaşı. Çok uzun süredir İspanya’da, Ekvador’u hatırlamıyor. İçten içe benim evimi kıskandığını biliyorum. Hayatın ne kadar kötü giderse gitsin hep seni kıskanan birileri vardır. Bir tür kozmik istihza.

Oğlum evi temizlememe yardım etti. Tozla kaplı bir sürü mektup vardı. Bir zarfı eline alınca neredeyse toprağa dönüşmek üzere olan tozun parmak uçlarında bıraktığı o pis hissi fark ediyordu insan.

Solmuş eski aşk mektupları vardı, masum ve sevgi dolu gençlik mektupları, oğlumun annesinin yani eskiden karım olan kişinin mektupları. Oğluma onları anılar çekmecesine koymasını söyledim. Babamın fotoğraflarını ve annemin bir cüzdanını da oraya koyduk. Bir nevi anı mezarlığı. Bakışlarımı o nesnelere tutmak istemedim ya da tutamadım. Onlara aşkla dokundum ve acıyla.

“Bütün bunlarla ne yapacağını bilmiyorsun, değil mi?” dedi oğlum.

“Dahası da var; faturalar, önemli gibi görünen evraklar, mesela sigorta belgeleri, bankadan gelen mektuplar falan var” dedim ona.

Bankalar iç karartıcı mektuplarla posta kutunuzun içine eder. Bir yığın banka ekstresi. Bankadan gelen mektuplar beni geriyor. Neyseniz onu söylemek için geliyor bunlar. Sizi var olmayan anlamınız hakkında düşünmeye yöneltiyorlar.

Banka ekstrelerine bakmaya koyuldum.

“Neden klimayı bu kadar soğuğa ayarlıyorsun?” diye sordu.

“Sıcak beni paniğe sokuyor, babama da aynısı olurdu. Dedeni hatırlıyor musun?”

Bu huzursuz edici bir soru, çünkü oğlum bu tür sorular-
da bir tür çıkar gözettiğimi, ondan bir tür nezaket beklediğimi
düşünüyor.

Oğlumda kararlılık ve çalışma yeteneği var. Ev temizliğinde
bana yardım ederken de çok titizdi.

Aniden, dairem ona ödediğim paraya değmiyormuş gibi his-
settim. O kesinliğin, kapitalizmin ağırlığı altındaki insan zekâsı-
nın olgunluğunun en bariz kanıtı olduğunu düşünüyorum. Ama
kapitalizm sayesinde bir evim var.

Her zamanki gibi, ekonomideki yıkımı düşündüm. Bir erke-
ğin hayatı, özünde, ekonomik yıkıma uğramama çabasıdır. Ne iş
yaparsa yapsın, en büyük başarısızlık budur. Çocuklarını besleme-
yi beceremiyorsan toplumda var olman için hiçbir neden yok.

Kimse sosyal ortam dışında yaşamak mümkün mü bilmiyor.
Başkalarının takdiri varlığının tek kanıtına dönüşüyor. Takdir bir
ahlaki değerdir, sizin hakkınızda var olan görüşleri ve yargıları
oluşturur, dünyadaki konumunuz bu yargıyla şekillenir. Bedenle,
hayatın var olduğu bedeninizle, bedeninizin başkaları için taşıdığı
değer arasındaki bir mücadele. İnsanlar size imreniyorsa, varlığı-
nıza imreniyorsa, işiniz yolunda gidecektir.

Gelgelelim, ölüm –o sosyopat deli– tüm sosyal ve ahlaki tak-
dirleri etin süregelen çürümesine eşitler. Siyasi çürümeden, ahlaki
çürümeden bolca bahsedilir, ama bir beden ölümün elinde uğ-
radığı çürümeden pek konuşulmaz: Şişmeden, mide bulandırıcı
gaz patlamasından ve cesedin leş kokusuna dönüşmesinden hiç
söz edilmez.

Babam, annesinden çok az bahsederdi. Sadece çok güzel ye-
mek yaptığını hatırlıyordu. Babaannem, altmışlı yılların sonunda
Barbastro'dan ayrılmış ve bir daha dönmemiş. 1969'da gitmiş olsa
gerek. Kızıyla birlikte gitmiş.

Barbastro, doğduğum ve büyüdüğüm köy. Doğduğumda nü-
fusu on bindi. Şimdi on yedi bin. Zaman geçtikçe köy, kozmik ve
aynı zamanda özel olan bir yazgı gücü edindi.

Biçimsiz olan şeyi alıp biçimi olan bir karaktere dönüştürme isteğine eskiler “alegori” adını verdiler. Çünkü neredeyse bütün insanlar için geçmiş, bir roman karakterinin somutluğuna sahiptir.

Babamın ellili yıllarda, Seat 600’ünün içinde çektiği bir fotoğrafı hatırlıyorum. Tam görünmüyor, ama o işte. Garip, tam olarak o döneme özgü bir fotoğraf, sokaklar daha yeni belirmiş gibi. En dipte bir Renault Ondine ve bir araya toplanmış kadınlar var; sırtları dönük, çantalı, şimdi muhtemelen ya ölmüş ya da ihtiyarlamış kadınlar. Barselona plakalı Seat 600’ün içinde babamın kafasını seçiyorum. Bundan, yani ilk Seat 600’ünün Barselona plakalı olduğundan hiç bahsetmedi. Mevsim ne yaz ne kış gibi. Eylül ya da mayıs sonu olabilir, bunu kadınların kıyafetlerinden çıkarıyorum.

Var olmuş tüm şeylerin çöküşüne dair çok az şey söylenebilir. Sadece o otomobile, o Seat 600’e olan şahsi hayranlığımı belirtebilirim; o araba milyonlarca İspanyol için neşe kaynağı oldu, din dışı ve maddi bir umut nedeni oldu, bireysel taşıtların geleceği-

ne inanma, seyahat etme, başka yerleri ve başka şehirleri tanıma, coğrafyanın ve yolların labirentini düşünme, nehirleri ve plajları ziyaret etme, dünyadan ayrılmış bir kapsüle kapanma nedeni oldu.

Plakası Barselona, numarası da kayıp: 186.025. O plakadan bir parça bir yerlerde kalmış olsa gerek ve bunu düşünmek iman etmeye benziyor.

Sınıf bilincini asla elden bırakmamalı. Babam İspanya'da yapılabilecek her şeyi yaptı: İş buldu, çalıştı, aile kurdu ve öldü.

Bu gerçeklerin dışında çok az alternatif var.

Aile test edilmiş bir mutluluk formu. İstatistiklerin gösterdiği gibi, bekâr kalmayı tercih eden insanlar erken ölüyor. Kimse de vaktinden önce ölmek istemez. Çünkü ölmenin hoş bir tarafı yok ve biraz da eski moda. Ölüm isteği bir anakronizm. Ve bunu kısa süre önce keşfettik. Batı kültürünün en son keşfi: En iyisi ölmemek.

Ne olursa olsun ölme, özellikle de kolay anlaşılacak bir sebeple. Çünkü gerek yok. İnsanın ölmesine gerek yok. Eskiden tam tersine, ölmenin gerekli olduğuna inanılıyordu.

Eskiden hayat daha değersizdi. Şimdi daha değerli. Zenginlik üretimi, maddi bolluk, tarihin yıprattıklarına (onlarca yıl önce ölü ya da canlı olmayı umursamayanlar) hayatta olmayı çok sevmesini sağlıyor.

Ellili ve altmışlı yılların İspanyol orta sınıfı, evlatlarına daha sofistike amaçlar aktardı.

Babaannemin hangi yılda öldüğünü bile bilmiyorum. Belki 1992 ya da 1993'tür veya 1999 ya da 2001, 1996 ya da 2000, o civarda. Halam annesinin ölüm haberini vermek için beni telefonla aradı. Babam, kız kardeşiyle konuşmuyordu. Telesekretere bir mesaj bıraktı. Mesajı dinledim. Araları kötü olsa da aynı anneyi paylaştıklarını söylüyordu. Yani, anneleri aynıydı, bu da yakınlık nedeniydi. O mesajı dinlediğimde düşüncelere daldım, babamların evine olayların yoğunluğunu yitirmesine yol açan şiddetli bir ışık girerdi hep, çünkü ışık, insanların eylemlerinden daha güçlüdür.

Babam koltuğuna oturdu. Sarı renkli bir koltuk. Cenazeye gitmeyecekti, kararını vermişti. Uzakta, Barbastro'dan, o anda babamın annesinin ölüm haberini aldığı yerden yaklaşık beş yüz

kilometre mesafedeki bir şehirde ölmüştü. Gitmeyiverdi. Gitmek istemiyordu. O kadar uzun araba kullanmak. Ya da saatler boyunca otobüs yolculuğu yapmak. Sonra o otobüsü arayıp bulmak.

Bunu bir çağlayan gibi başka durumlar izledi. Olanları yar-gılamak değil niyetim, anlatmak ya da söylemek ya da kutlamak istiyorum, o kadar. Olayların ahlakiliği kültürel bir inşadır. Olaylar kendi başlarına kesindirler. Olaylar doğadır, yorumları siyaset.

Babam babaannemin cenazesine gitmedi. Annesiyle ilişkisi nasıl mıydı? Bir ilişkisi yoktu. Evet, tabii ki ilk başlarda, ne bile-yim, 1935 ya da 1940'ta ilişkileri olmuştu, ama o ilişki yavaş yavaş buharlaştı, ortadan kayboldu. Ben babamın o cenazeye gitmesi gerektiğini düşünüyorum. Ölen annesi için değil, kendisi için ve ayrıca benim için de. O cenazeyi umursamayarak, genel olarak ha-yatı da umursamamaya karar veriyordu aslında.

En büyük gizem şu ki, babam annesini seviyordu. Cenazeye gitmemesinin nedeni, bilinçaltının annesinin ölü bedenini red-detmesinde yatıyor. Ve bilinçli benliği yenilmez bir üşengeçlikten besleniyordu.

Yoksulluğa ve yoksulluğun zengin olma hayalleriyle insanı ze-hirlemesine ilişkin bin bir hikâye kafamda dolaşiyor. Ya da yoksul-luğun hareketsizliği, bir arabaya binip beş yüz kilometre yol gitme isteksizliğini doğurmasına ilişkin.

Kapitalizm İspanya'da 2008 yılında çöktü, kaybettik, artık neyi arzulayacağımızı bilmiyorduk. Ekonomik krizle birlikte bir siyasi komedi başladı.

Neredeyse ölümlere imrenir olduk.

Babam mazotla çalışan bir fırında yakıldı. O, cesedine ne yap-mamızı istediğinden hiç bahsetmemişti. Biz de herkesin yaptığı gibi, ölüden (yatan beden, var olmuş olan ve artık ne olduğunu bil-medığımız beden) kurtulmakla yetindik. Bana da öyle yapacaklar. Biri ölünce en büyük saplantımız cesedi haritadan silmek. Cesedi ortadan kaldırmak. Peki ama bu acele niye? Et çürüdüğü için mi? Hayır, çünkü artık morgda çok gelişmiş buzdolapları var. Ceset-ler bizi ürkütüyor. Gelecek ve sonunda dönüşeceğimiz şey bizi ürkütüyor. Bizi o cesetle birleştiren bağları gözden geçirmek deh-